

"אמרי נא אחותי את למען ייטב לי בעבורך"...

ספר בראשית פרק יב

(יא) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב לְבֹאֵ מִצְרַיִם וַיֹּאמֶר אֶל שְׂרֵי אֶשְׁתּוֹ הֲנֵה נָא יִדְעָתִי כִּי אִשָּׁה יִפְתַּ מְרָאָה אֶתְּ: (יב) וְהָיָה כִּי יֵרְאוּ אֶתְךָ הַמִּצְרַיִם וְאָמְרוּ אֶשְׁתּוֹ זֹאת וְהָרְגוּ אֹתִי וְאַתְּךָ יַחֲיֶי: (יג) אֲמַרִי נָא אֲחֹתִי אֶתְּ לְמַעַן יֵיטֵב לִי בְעִבּוֹרְךָ וְחַיְתָה נַפְשִׁי בְגִלְדְּךָ:

רש"י על בראשית פרק יב פסוק יג

(יג) למען ייטב לי בעבורך: יתנו לי מתנות:

שאלת אברבנאל:

ומי האיש המעלה שיבחר בחיים עם קלון נמרץ כזה ויבקש תועלת והטבה בהיות אשתו מזנה עם אחרים? ויותר היה ראוי שיבחר במוות לבלתי עשות נבלה...

רמב"ן על בראשית פרק יב פסוק י

ודע כי אברהם אבינו חטא חטא גדול בשגגה שהביא אשתו הצדקת במכשול עון מפני פחדו פן יהרגוהו, והיה לו לבטוח בשם שייציל אותו ואת אשתו ואת כל אשר לו, כי יש באלהים כח לעזור ולהציל גם יציאתו מן הארץ, שנצטווה עליה בתחילה, מפני הרעב, עון אשר חטא, כי האלהים ברעב יפדנו ממות ועל המעשה הזה נגזר על זרעו הגלות בארץ מצרים ביד פרעה במקום המשפט שמה הרעע והחטא:

א. האמנם? והלא משנה מפורשת באבות: "עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכולן, להודיע כמה חיבתו?"

תשובת הכלי יקר

ואותן מתנות שקיבל ע"י שרה היה מוכרח לקבלם כדי שלא יהרגוהו, שהרי כולם נתנו לו דרך חנופה אולי יתפתה ליתן לו את אחותו לאשה, ואילו לא היה מקבל היו חושבים שאין רצונו ליתנה להם והיו הורגים אותו,

ב. היש חיזוק לדבריו מהפסוק עצמו?

אור החיים על בראשית פרק יב פסוק יג

עוד ירצה בדקדוק עוד אומרו כפל ענין בעבורך ובגללך, שהיה לו לומר ייטב לי וחיתה נפשי בגללך או בעבורך: אכן נתכוון לב' דברים, האחד למען ייטיבו לו בעבור אחותו טובה גשמית – ועוד וחיתה נפשי וגו',

על דרך מה שדרשו ז"ל (פס"ר מד ג) בפסוק אם ראה תראה (ש"א א יא) שאם לא יפקדה תעשה שעל כרחו יראה לתת לה זרע ע"י שתלך ותסתר וכו' ותבדק כסוטה ונזרעה זרע כמו כן חשב אברהם כי ע"י סתירת האשה עם האיש והיא נקיה ה' יפקדה בבנים בדומין לו, והוא אומרו וחיתה נפשי בפקודת הזרע, בגללך פירוש בדברים המתגלגלים ממך,

ודבר זה הושג אצלו בסתירה שנסתרה עם אבימלך ולא בפעם הזאת עם פרעה, לטעם כי שם לא היה חשד כי גירשו מארצו גילה כי לא עשה דבר או אפשר כי באמצעות ב' פעמים נתפרסם הקול על שרה כי נסתרה ועל ידי זה נפקדה שוב בא לידי מאמר רבותינו ז"ל (ב"ר נג ו) וז"ל אמר רבי יצחק אמר הקב"ה כתיב (במדבר ה כח) ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא ונקתה ונזרעה זרע, וזו שנכנסה לבית פרעה ולבית אבימלך ויצאה טהורה אינו דין שתפקד עכ"ל, והם דברינו עצמם והבן, הרי שחיייתה נפשו של אברהם בבנים בגלל שרה:

ג. מה נותר תמוה לפי פירושו בסדר דברי א"א?

תמצית תירוץ האברבנאל:

ל' ידע כיעורם של המצרים הכושים לא היה יורד למצרים.

חששו היה שגם אם אותו ימיתו – אותה יחיו ר"ל.

☒ מסירות נפש מתאימה כאשר המיתה תמנע את החטא, אחרת זו התאבדות שווא.

☒ לדעתו "ייטב לי" הכוונה ש"חיייתה נפשי" ולא "מתנות".

☒ לא ביאר מדוע לא חזר לכנען לברוח מאנשי זימה אלו?

☒ האם לפי האוה"ח מובן למה לא נסוג לכנען?

הכתב והקבלה

ג) אחתי את. ירצה שתסכימי בדעתך הסכמה אמיתית לבני היותר לי עוד לאשה רק כאחותי ופנויה ובוה לא תהיה מצדך ביאת איסור כלל, ואציל את נפשי ממות. כי אין לדמות ענין האישות שהיה נוהג קודם מ"ת למה שאחריו,

...גם אז לא היה נוהג הגירושין בשטר כריתות, רק משיציאנה מביתו וישלחנה לעצמה או משתצא היא מתחת רשותו ותלך לה, ואין הדבר תלוי בו לבד אלא כ"ו שירצה הוא או היא לפרוש זה מזה פורשין (כמ"ש הרמב"ם פ"ט ממלכים ה"ח),

...הנה בזה עצת אברהם היא נכונה מאד, כי לא היה דרך אחרת לפניו להציל את נפשו ממות ולהצילה גם היא מעשות בה המזימתה, כי גם אם הערה למות נפשו בזה לא היה מצילה מלהתעולל בה, לכן התייעץ עם שרה אשתו שבהלקחה בע"כ לאחד הנבלים, יחרצו שניהם להתיר קשור האישות והנשואין שביניהן ולא תהיה רק פנויה המתורת לכל העולם, ואף שבכל התורה שמר את התורה כתקונה, בחר בזה להתנהג כדין בני נח, כי לא היה מצווה במצות התורה וכמו שנשא יעקב שתי אחיות ועמרם נשא דודתו, לפי שראו בעין חכמתם התועליות הגדולות שיתילדו מזה....

ד. איך חשב להתיר קשר הנישואין עמה? וכי לא ידע שרק ממנה ייקרא לך זרע?

הפלא הגדול על רש"י:

שסתם ואמר: "תנו לי מתנות"

מבלי לנמק כיצד זה 'פצה' אותו על סיכון מהרתה של אשתו?
מה גם שהקדים 'מתנות' ל'וחיתה נפשי בגללך?

הסברו של הזוהר הקדוש:

זוהר חלק ג דף נב/א

פתח רבי אלעזר ואמר, (בראשית יב יג) אמרי נא אחותי את, האי קרא קשיא, וכי אברהם דאיהו דחיל חטאה, רחמינו דקודשא בריך הוא, הוה אמר הכי על אתתיה, בגין דיושבין ליה?

אלא אברהם אף על גב דהוה דחיל חטאה, לא סמיך על זכותא דיליה, ולא בעא מן קודשא בריך הוא לאפקא זכותיה, אלא על זכותא דאתתיה, דירווח בגינה ממונא דשאר עמין, דהא ממונא באתתיה זכי ליה בר נש ... ואברהם הוה אזיל בגינה למיכל שללא משאר עמין,

וסמיך על זכותא דילה דלא יכלון לאענשא ליה, ולחייבא בה, ובגיני כך לא יהיב מידי למימר אחותי היא. ולא עוד, אלא דחמא חד מלאכא אזיל קמה, ואמר ליה לאברהם, לא תדחל מינה, קודשא בריך הוא שדר לי לאפקא לך ממונא דשאר עמין, ולנטרא לה מכלא. וכדין לא דחיל אברהם מאתתיה, אלא מניה, דלא חמא עמיה מלאכא אלא עמה, אמר, הא היא מתנטרא, ואנא לא נטירנא, ובגיני כך אמר אמרי נא אחותי את וגו'. ייטב לי, ייטיבו לי מבעי ליה, דכתיב והיה כי יראו אותך המצרים ואמרו אשתו זאת, ועל דא ייטיבו לי מבעי ליה, אלא ייטב לי, דא דאזיל קמך, ייטב לי בהאי עלמא קודשא בריך הוא בממונא, וחיתה נפשי בהווא עלמא, בגללך, דלא תסטי מן אורחא דקשוט,

ה. תחילת הסברו: המטרה להרוויח ממון... רק בסיום הסברו: סמך על 'אבטחה' של המלאך? וכי אין כאן היפוך?
ו. מה כ"כ היה חשוב לאברהם לזכות ולהרוויח כסף?
ז. כל הפלפול אם זה בזכותו או בזכותה - מהו קשור לשאלה כיצד סיכן את שרה?

הסבר-הפשוט:

רש"י על בראשית פרק יב פסוק י

(י) רעב בארץ – באותה הארץ לזדה לנסותו אם יתהרר אחר דבריו של הקב"ה שאמר לו ללכת אל ארץ כנען ועכשיו משיאו ללא ממנה:

אברהם הביין ש'דחיפתו' לצאת מכנען קשורה להבטחה האלוקית "ואברכך" [בממון] והמתין לתרחיש שזכהו ב'עושר' [ובטוח היה שלא יהא זה על חשבון: "ואגדלה שמך"]

[ההבדל בין 'מתנות פירה' ל'מתנות מלך סדום']

סוד מטרתו של אברהם:

דאח ב'ואברכך' בממון' שליחות! לברר ניצוצות מפרעה [ובזה להוות 'סימן לבניו' שייצאו ברכוש גדול] - 'בירו' צ"ל בדרך הטבע ולא באופן ניסי!

קושיית הזוהר הייתה רק:

מדוע על חשבונה של שרה? היד ה' תקצר?!

תשובת הזוהר:

ממון [העלאת הניצוצות] זוכה אדם דווקא על ידי 'אשתו',

אין דרך אחרת 'לברר' על ידי עצמו!

אברהם ושרה – נשמה וגוף

הנשמה יוזמת הברורים כתפקידה הגוף [הנפש הבהמית] – הוא היורד לברר ו'שלוחי-ברורים' אינן ניזוקין ולכן גם לא יכול היה לסגת ו'לברוח' מהתפקיד.

[צריך הסבר: א"כ מדוע השתדל אברהם להטמינה בתיבה, בניגוד ל'תכלית'?!]

מה בין הדרגות: 'אחותי' ל'אשתי':

אלו שני רבדים בנשמה יהודית

'אחותי'

דרגת 'חיה-יחידה' אהבה טבעית תורשתית

שואפת לדבקות כלפי מעלה

ומופשטת מידי בשביל לרדת לברר ניצוצות

'אשתי'

דרגת נר"נ שבנשמה: אהבה מהתבוננות של טעם ודעת

המשפיעה גם על הנפש הבהמית שתאהב את ה'

כרשפי אש [השורפים חומריותה]

יורדת לעולם ולסביבה לברר ניצוצות

יש לה את ה'שפה' המתאימה ל'חוצה'

וגם יכולה להשתמש בגשמיות לשם שמים

ומאחר וירידתה לשם 'שליחות אלוקית' מלאכים שומרים עליה שלא תינזק מה'אתגר'

מדוע איכ התחזתה ל'אחותי'?

מה שציווה אותה אברהם 'אמרי נא אחותי את'?

זוהי הוראה רבה:

אמנם הברורים נעשים על ידי 'אשתי'

חלק הנר"נ שבנשמה

אבל ה'ערובה לטהרתה' ו'יציאתה בשלום':

תלוייה בזכרונה שבשורשה היא 'אחותי'

הדבוקה ב'חיה-יחידה' למעלה

ומי שקשור למעלה איננו נופל למטה!

